

IŠRAŠAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS PETICIJŲ KOMISIJA

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS PETICIJŲ KOMISIJOS POSĖDŽIO
PROTOKOLAS**

2022-07-14 Nr. 35-7

Vilnius

DARBOTVARKĖ:

Marijono Bieliausko ir kitų peticijos dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. liepos 24 d. nutarimu Nr. 711 „Dėl Vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydžio nustatymo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydžio nustatymo taisyklių pakeitimo nagrinėjimas iš esmės ir sprendimas dėl peticijoje išdėstytų reikalavimų ir siūlymų tenkinimo.

SVARSTYTA. Marijono Bieliausko ir kitų peticijos dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. liepos 24 d. nutarimu Nr. 711 „Dėl Vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydžio nustatymo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydžio nustatymo taisyklių (toliau – Taisyklės) pakeitimo nagrinėjimas iš esmės ir sprendimas dėl peticijoje išdėstytų reikalavimų ir siūlymų tenkinimo.

Vilniaus miesto savivaldybės tarybos Peticijų komisija persiuntė šią pareiškėjų kreipimosi dalį: „spręsti visuomenei svarbius aplinkosaugos, atliekų tvarkymo klausimus, numatant atsiskaitymą už komunalines atliekas pagal jų faktinį kiekį (svorį kilogramais)“. Siekiant priimti sprendimus dėl keliamų reikalavimų ir siūlymų, reikia pakeisti Taisykles.

Komisijai išvadas pateikė Aplinkos ministerija.

Ministerijos nuomone, atsižvelgdami į teismų praktiką ir į savivaldybių atstovų pastebėjimus, Taisyklėse turėtų likti galimybė savivaldybėms skaičiuoti vietinės rinkliavos dedamąsias pagal kintamąjį „nekilnojamojo turto paskirtis ir plotas“. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo (toliau – LVAT) 2014 m. sausio 28 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A556-334/2014 teigiama, kad „vietinė rinkliava ir iš jos kylantys teisiniai santykiai yra viešosios teisės reguliavimo dalykas. Šie santykiai – tai valdingo pobūdžio teisiniai santykiai tarp vietinės rinkliavos mokėtojų ir vietos savivaldos institucijų (šių institucijų įgaliojimus įgyvendinančių asmenų). Todėl, kaip ir dėl mokesčių, taip ir dėl vietinių rinkliavų su jų mokėtojais nesitariama. Taigi, vien faktinė aplinkybė, jog atitinkamas fizinis ar juridinis asmuo yra laikytinas vietinės rinkliavos mokėtoju pagal savivaldybės tarybos sprendimą, kuriuo nustatyta rinkliava, ir (ar) rinkliavos nuostatus, suponuoja šio asmens pareigą nustatyta tvarka ir terminais mokėti atitinkamo dydžio vietinę rinkliavą. Vietinės rinkliavos mokėtojas neturi diskrecijos pasirinkti, ar vykdyti šią pareigą, ar ne, nuo pareigos mokėti vietinę rinkliavą vykdymo jis gali būti atleistas tik atitinkamų norminių teisės aktų nustatytais pagrindais ir tvarka“. Pagal LVAT praktiką „<...>“ asmuo, kuris yra vietinės rinkliavos mokėtojas, kartu su kitais vietinės rinkliavos mokėtojais turi kolektyviai padengti visas komunalinių atliekų tvarkymo ir šalinimo išlaidas, nepriklausomai nuo to, koku būdu yra apskaičiuojamas vietinės rinkliavos dydis (pagal atliekų kiekį ar pagal turimo nekilnojamojo turto plotą). Tai savo ruožtu lemia, kad net ir tais atvejais, kai vietinės rinkliavos mokėtojas faktiškai atitinkamais laikotarpiais nepriduoda komunalinių atliekų jų tvarkytojui, jis vis tiek turi sumokėti bent minimalaus dydžio vietinę rinkliavą. Tačiau tokią teisę – mokėti minimalaus dydžio rinkliavą ar būti atleistam nuo jos mokėjimo – asmuo gali įgyti tik tais atvejais, kai jis nustatyta tvarka kompetentingos institucijos yra atleidžiamas nuo visos ar dalies rinkliavos mokėjimo <...>“.

Teisės aktuose sudaryta galimybė nekilnojamojo turto objektų savininkams arba jų įgaliotiems asmenims, savivaldybių nustatyta tvarka deklaravus, kad tam tikrą laikotarpį nebus naudojamas nekilnojamojo turto objektu ir iš šio objekto tuo laikotarpiu komunalinės atliekos nebus surenkamos, nemokėti vietinės rinkliavos kintamosios dalies. Savivaldybės gali pasirinkti ir vietinės rinkliavos mokėtojams taikyti įvairias vietinių rinkliavų lengvatų formas, tačiau teisės aktai nenustato baigtinio galimų lengvatų sąrašo, šių lengvatų taikymo tvarkos ir neriboja lengvatų dydžių. Tokių lengvatų nustatymas yra savivaldybės tarybos diskrecijos (apsisprendimo) teisė.

Vyriausybės peticijų komisijos posėdyje dalyvavo pareiškėjai ir Aplinkos ministerijos atstovai.

Pareiškėjai posėdžio metu teigė, kad dalis žmonių, gyvenančių mieste, turi namelius kolektyviniuose soduose. Vienu metu jie negyvena dviejuose vietose, bet moka mokesť už komunalinių atliekų tvarkymą pagal abiejų turimų patalpų plotus, nors „teršėjas“ – žmogus, o ne plotas. Absurdiška ir tokia padėtis, kai Klaipėdoje ar kituose miestuose tarnaujantys profesinės karo tarnybos kariai moka ten už atliekų tvarkymą sutarties pagrindu, bet turi ir nekilnojamojo turto Vilniuje, todėl papildomai privalo mokėti už komunalinių atliekų tvarkymą Vilniuje, nors ten negyvena ir atliekų neakumuliuoja. Esama atliekų tvarkymo tvarka neatlieka funkcijos „teršėjas moka“, neskatina rūšiuoti atliekų, mažinti jų kiekio. Pareiškėjai klausė, kodėl negalima mokėti rinkliavos už atliekų kilogramą? Kodėl negalima keisti rinkliavos už atliekas modelio?

Aplinkos ministerijos atstovai posėdžio metu paaiškino, kad teisingo apmokestinimo už atliekas būdo nėra. Apmokestinimo už atliekas formų yra daug. Net labai išsivysčiusiose šalyse, turinčiose modernias atliekų tvarkymo sistemas, atliekų svėrimo metodas nėra plačiai paplitęs, nes reikėtų pamatuoti kiekvieno gyventojų atliekų kiekį. Individualiose valdose tai būtų paprasčiau, tačiau kai naudojamas kolektyvinis kontaineris, tai nėra paprasta. Kiltų didžiulė piktnaudžiavimo rizika, jeigu atliekos būtų apmokestinamos pagal svorį. Todėl vietinė rinkliava už komunalinių atliekų tvarkymą siejama su nekilnojamojo turto kaip potencialia atliekų susidarymo vieta, nes komunalinės atliekos yra vartojimo buityje (konkrečiame nekilnojamojo turto vienetu) pasekmė. Toks atliekų apmokestinimo būdas plačiai taikomas visoje Europoje. Lietuvoje teisinio reguliavimo požiūriu savivaldybėms užtikrinamas visokeriopas lankstumas, atsižvelgiant į vietos specifiką ir sąlygas taikyti joms priimtinausius, pagrįsčiausius būdus. Atkreiptinas dėmesys, kad atliekoms sverti būtina speciali įranga, juk reikia sverti ne tik kiekvieną komunalinių atliekų surinkimo konteinerį, bet ir, pavyzdžiui, kolektyvinių atliekų surinkimo konteinerių atveju – kiekvieno gyventojų išmetamų atliekų kibirą. Principas „teršėjas moka“ turi būti taikomas visiems, tačiau per jį neturėtų būti sprendžiamos socialinės problemos. Pensinio amžiaus asmenų socialinės problemos, susijusios su komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų įperkamumu, turėtų būti sprendžiamos per lengvatas, atleidimą nuo mokėjimo už šią paslaugą, savivaldybių vykdomą socialinę politiką. Lietuvoje teisės aktai neriboja apmokestinimo už atliekas būdų, jie nustato tik bazinius atliekų tvarkymo principus. Savivaldybės, atsižvelgdamos į šiuos bazinius principus, priima savo teisės aktus, reglamentuojančius savivaldybių pasirinktus atliekų tvarkymo paslaugos apmokestinimo būdus ir taikomas lengvatas. Už komunalinių atliekų organizavimą, tvarkymą ir komunalinių atliekų turėtojų apmokestinimą atsakingos savivaldybės, tai yra savarankiškosios savivaldybių funkcijos.

Pareiškėjai klausė, kas trukdo nuosavuose namuose gyvenantiems žmonėms (apie 40 proc. Lietuvos gyventojų), įvesti svorio matą už atliekas. Svėrimo funkcija nėra sudėtinga, tai taikoma Vokietijoje ir kitose Europos Sąjungos šalyse.

Aplinkos ministerijos nuomone, toks svėrimo būdas taikomas Vilniaus miesto individualioms valdoms. Europoje ir Lietuvoje labiausiai paplitęs ne kiekvieno atliekų turėtojo pridudamų atliekų svėrimas, bet apmokestinimas pagal atliekų kiekį, kuris apskaičiuojamas pagal konteinerio tūrį ir išvežimo dažnį.

Pareiškėjai klausė, kodėl gyventojas negali pasirinkti tokio būdo, t. y. atliekų kiekio apskaičiavimo pagal konteinerio tūrį ir išvežimo dažnį?

Aplinkos ministerijos nuomone, visa tai nėra taip paprasta, kaip mano pareiškėjai. Technologiškai viskas paprasta, bet investicijų požiūriu tai nėra pigu. Ir visuomenės nuomonių yra įvairių. Kyla klausimas, ar sutiktų gyventojai mokėti dabar daugiau už galimybę, kad apmokestinimas už atliekas būtų grįstas svorio vienetais.

Komisijos nariai klausė Aplinkos ministerijos atstovų, ar šiuo metu įmanomas toks atvejis, kai savivaldybė yra nustačiusi kintamąją dalį skaičiuoti pagal plotą, o daugiabučio bendrija ar pagal jungtinės veiklos sutartį veikianti bendrija inicijavusi ir priėmusi sprendimą atliekas apmokestinti pagal gyventojų skaičių.

Aplinkos ministerijos atstovų teigimu, valstybė skatina bendruomenių savarankiškumą, bet kai kurios savivaldybės tokios teisės gyventojams nesuteikia.

Pareiškėjai klausė, ar buvo svarstoma galimybė apmokestinti fizinį asmenį, surinkus duomenis VI Registrų centre apie šeimos sudėtį? Tada kiekvienas fizinis asmuo sumokėtų konkretų mokestį ir būtų išvengta nesusipratimo, kai jis apmokestinamas už kelis turimus nekilnojamojo turto objektus.

Aplinkos ministerijos nuomone, įstatyme nustatyta, kad komunalinių atliekų turėtojas yra nekilnojamojo turto savininkas. Be abejo, vienu metu neteršiama keliose vietose, bet tai yra potenciali atliekų susidarymo vieta. Jei ji nenaudojama – atliekų nesusidaro, bet nenaudojimo faktą reikėtų įrodyti. Kiekvienoje savivaldybėje, kurios įsivedusios vietinę rinkliavą, yra galimybė deklaruoti nebuvimo faktą ir nemokėti vietinės rinkliavos kintamosios dalies. Kalbant apie pastoviąją vietinės rinkliavos dalį, sąnaudos skaičiuojamos nuolat, nes savivaldybės turi vartotojams užtikrinti nepertraukiamą komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos (viešosios paslaugos) teikimą: planuoti investicijas į būtinąją atliekų tvarkymo infrastruktūrą, jos plėtrą, skaičiuoti gyventojus ir atliekų turėtojus pagal tai, kiek nekilnojamojo turto objektų yra savivaldybės teritorijoje. Pastovioji vietinės rinkliavos dalis mokama už teisę gauti paslaugas bet kuriuo metu.

Komisijos nuomone, atsiskaitymas už komunalinių atliekų faktinį kiekį, kurį taikyti reikalauja pareiškėjas, dabar galiojančiuose teisės aktuose numatytas, todėl atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, pareiškėjo peticijoje išdėstyti reikalavimai ir siūlymai netenkintini.

Kadangi per posėdį paaiškėjo, kad ne visos savivaldybės taiko teisės aktuose nustatytas alternatyvas ir gyventojams nesudaromos galimybės daryti poveikį kintamosios dalies mokėjimo už komunalines atliekas būdų pasirinkimui, Komisijos nuomone, būtų tikslinga įpareigoti Aplinkos ministeriją įvertinti, ar savivaldybėse sudaromos teisinės galimybės gyventojams daryti poveikį atsiskaitymo už komunalines atliekas – kintamosios dalies mokėjimo – būdų pasirinkimui.

NUTARTA (bendru sutarimu):

1. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos peticijų įstatymo 13 straipsnio 3 dalimi, teikti Vyriausybei išvadą – pasiūlyti Vyriausybei netenkinti pareiškėjo peticijoje išdėstytų reikalavimų ir siūlymų.
2. Siūlyti įpareigoti Aplinkos ministeriją įvertinti, ar savivaldybėse sudaromos teisinės galimybės gyventojams daryti poveikį atsiskaitymo už komunalines atliekas – kintamosios dalies mokėjimo – būdų pasirinkimui.
3. Apie Komisijos sprendimą informuoti Pareiškėją.

Posėdžio pirmininkė, teisingumo viceministrė

Jurga Greičienė

Posėdžio sekretorė

Vaiva Bernotaitė